

Słownik pojęć psychologicznych i pedagogicznych

Analiza słuchowa – umiejętność rozkładania słów na poszczególne elementy – głoski, które odpowiadają fonemom.

Analiza sylabowa – umiejętność rozkładania słów na sylaby.

Analizator słuchowy – zbudowany jest z receptora, drogi dośrodkowej i ośrodka słuchowego w korze mózgowej. Służy do odbioru bodźców słuchowych w tym dźwięków mowy, ich spostrzegania, zapamiętywania. Uczestniczy w porozumiewaniu się za pomocą mowy. Wraz z innymi analizatorami stanowi podstawę procesów czytania i pisania. Odgrywa dużą rolę w uczeniu się, ze względu na zaangażowanie:

- 1) **Słuchu fonemowego, czyli zdolności różnicowania głosek**, dzięki dokonywaniu analizy dźwięków mowy i odróżnianiu ich;
- 2) **Umiejętności fonologicznych, czyli operowanie częstkami fonologicznymi**, takimi jak głoski, sylaby, logotomy. Te operacje to: analiza sylabowa, analiza głoskowa, synteza sylabowa, synteza głoskowa. Są nimi również: dodawanie, pomijanie, zastępowanie, rozpoznawanie, tworzenie rymów i przestawianie części fonologicznych.

Nieprawidłowe funkcjonowanie analizatora powoduje zaburzenia funkcji słuchowych, związanych z odbiorem dźwięków mowy: **funkcji słuchowo- językowych**.

Analizator wzrokowy - odpowiada za odbiór bodźców wzrokowych. Jest to podstawowy proces niezbędny w nauce czytania i pisania. Podczas czytania i pisania pomaga w spostrzeganiu tekstu, wyodrębnianiu z niego wyrazów, a w nich kolejnych liter tworzących sekwencje znaków w graficznej strukturze wyrazu, odróżnianiu podobnych liter, zapamiętywaniu ich, rozpoznawaniu i przypominaniu sobie kształtu liter, sposobu ich łączenia i konstruowania tekstu rozplanowanego na kartce.

Analiza wzrokowa – proces dokonujący się na poziomie mózgowym, obejmujący rozkładanie na części materiału wzrokowego (obrazki) w celu budowania całości obrazu.

Baterie testowe (do pomiaru zdolności) – zbiory testów przeznaczonych do pomiaru wielu szczegółowych zdolności lub składników mierzonej zdolności ogólniejszej (np. bateria diagnozy funkcji poznawczych, bateria metod diagnozy przyczyn niepowodzeń szkolnych itp.)

Błędy specyficzne – błędy typowe, charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej, będące jej symptomami.

Błędy specyficzne dla zaburzeń funkcji słuchowych:

- opuszczanie liter, końcówek lub części wyrazów;
- dodawanie liter;
- podwajanie liter;
- przestawianie kolejności liter;
- łączenie i rozdzielanie wyrazów, błędy w pisowni łącznej i rozdzielnej;

- mylenie spółgłosek w szeregach dźwięczne- bezdźwięczne: b-p, d-t, w-f, g-k, dz-c, sz-s (nie dotyczy to pisma fonetycznego, gdy dziecko pisze tak jak mówi, np. w słowie staw głoska)
- dźwięczna na końcu wyrazu traci dźwięczność i dlatego dziecko zapisuje je jako staf);
- mylenie samogłosek i-y;
- zniekształcenie pisowni całego wyrazu(wyrazy bezsensowne);
- mylenie wyrazów podobnie brzmiących;
- błędy w zmiękczeniach;
- trudności z różnicowaniem i-j;
- trudności z różnicowaniem samogłosek nosowych i cząstek -om, -on, -em, -en.

Błędy specyficzne dla zaburzeń funkcji wzrokowych:

- mylenie liter o podobnym kształcie, np. a – o, t – ł, m – n,
- mylne odtwarzanie położenia liter, np. b –p, d – g, u – n
- pomijanie drobnych elementów graficznych liter, np. znaków diakrytycznych,
- błędy typowo ortograficzne ó – u, ż – rz, ch –h,
- mylenie liter rzadziej używanych, H – f – F, Ł – F itp.

Dostosowanie wymagań – zastosowanie takich kryteriów egzekwowania wiedzy i umiejętności ucznia, które uwzględniają jego możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania (przy zachowaniu wymagań wynikających z podstawy programowej).

Dysfunkcja – deficyt, pewien stopień zaburzenia czyli niesprawność w zakresie jakiejś funkcji.

Dysgrafia – trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma. Wyraża się w formie zniekształceń strony graficznej pisma, takich jak niedokładności w odtwarzaniu liter, złe proporcje liter w wyrazie, brak połączeń liter, brak należytego odstępu pomiędzy literami i wyrazami, brak równomiernego i jednolitego położenia pisma, niepoprawne zagęszczenie liter. Te zniekształcenia pisma wynikają z zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych (motoryki rąk, funkcji wzrokowych i koordynacji wzrokowo-ruchowej). Mogą się one zmniejszać w wyniku intensywnych ćwiczeń grafomotorycznych, w wypadku braku ćwiczeń nasilają się wraz z wiekiem, niekiedy aż do zupełnej nieczytelności pisma.

Dyskalkulia – zaburzenie zdolności matematycznych, mające swoje źródło w genetycznych lub wrodzonych nieprawidłowościach tych części mózgu, które są bezpośrednim podłożem dojrzewania zdolności matematycznych zgodnie z wiekiem; jest zaburzeniem występującym bez jednoczesnego zaburzenia ogólnych funkcji umysłowych. Objawy dyskalkulii to:

- nieumiejętność wykonywania elementarnych działań na materiale liczbowym (dodawania, odejmowania, dzielenia, mnożenia),
- wtórny zanik zdolności myślenia logicznego na materiale liczbowym,

- ogólne problemy w dedukcji, rozumowaniu, analizowaniu i wyciąganiu wniosków z działań matematycznych.

Dysleksja – specyficzne trudności w czytaniu (zaburzone zarówno tempo i technika czytania, jak i rozumienie czytanych treści), u podłoża których leżą zaburzenia uwagi, percepcji i pamięci wzrokowej i słuchowej, funkcji językowych oraz ich koordynacji o różnym stopniu i zakresie.

Dysleksja rozwojowa – zespół specyficznych trudności w uczeniu się czytania i pisania. Jest to syndrom zaburzeń uczenia się czytania (dysleksja) i opanowania poprawnej pisowni (dysortografia), którym często towarzyszy niski poziom graficzny pisma (dysgrafia). Określenie „rozwojowa” oznacza, że jej symptomy występują na każdym etapie rozwojowym, w nasilonym stopniu od początku nauki szkolnej. Dysleksja nie wynika z wad wzroku, słuchu ani z zaniedbania środowiskowego czy dydaktycznego. Rozpoznaje się ją tylko w przypadku normy intelektualnej.

Dysortografia – trudności w pisaniu przejawiające się popełnianiem różnego typu błędów: typowo ortograficznych, wynikających z nieprzestrzegania znanych uczniowi zasad pisowni oraz błędów specyficznych, takich jak mylenie liter (zastępowanie), opuszczanie, dodawanie liter i sylab, pisanie liter i cyfr zwierciadlanie. Dysortografię rozpoznajemy u uczniów o prawidłowym rozwoju umysłowym, w przypadkach, gdy trudności występują pomimo znajomości zasad pisowni, braku wad zmysłu i zaniedbania środowiskowego.

Dystraktor – bodziec nieistotny, wymagający zignorowania, ale wyzwalający tendencję do błędnego reagowania (np. dźwięki w klasie szkolnej, które odciągają uwagę dziecka od treści przekazywanych przez nauczyciela).

Funkcje motoryczne – umiejętność przyjmowania i zmiany pozycji ciała, poruszania się w przestrzeni (motoryka duża) oraz sprawność ruchowa dotycząca zdolności chwytania i manipulowania przedmiotami (motoryka mała).

Funkcje poznawcze – podstawowe procesy poznawcze, dzięki którym odbieramy, przetwarzamy, interpretujemy i przechowujemy informacje napływające z otoczenia. Wśród nich wyróżniamy: uwagę, percepcję (wzrokową i słuchową), pamięć, kontrolę poznawczą oraz funkcje wykonawcze. W niektórych klasyfikacjach do elementarnych procesów poznawczych zaliczana jest także wyobraźnia. Złożone procesy poznawcze to zaś myślenie oraz język.

Głęboka dysleksja rozwojowa – poważne zaburzenia o specyficznym charakterze w uczeniu się czytania. Jako podstawę rozpoznania można przyjąć zatrzymanie się na poziomie czytania elementarnego (klasy II) i nieosiągnięcie poziomu czytania zaawansowanego lub opóźnienie o 3-4 lata w zakresie umiejętności czytania. Tak poważnym zaburzeniom czytania zwykle towarzyszą również poważne zaburzenia opanowania poprawnej pisowni.

Gotowość szkolna – taki poziom rozwoju umysłowego, społecznego, emocjonalnego i fizycznego, którego osiągnięcie umożliwia dziecku sprostanie wymaganiom szkoły, skuteczne przyswajanie wiedzy szkolnej i prawidłowe funkcjonowanie w sytuacjach szkolnych.

Harmonijny rozwój umysłowy – dziecko funkcjonuje na podobnym poziomie w różnych zadaniach, które angażują rozmaite sfery działalności umysłowej.

iloraz inteligencji – wskaźnik poziomu intelektualnego człowieka w relacji do poziomu innych osób.

Impulsywność – cecha stylu poznawczego ujawniająca się w sytuacjach rozwiązywania problemów; tendencja do szybkiego udzielania odpowiedzi i popełniania dużej ilości błędów.

Integracja percepcyjno-motoryczna – współdziałanie procesów poznawczych i czynności ruchowych, np. przy pisaniu ze słuchu – uwaga, analiza i synteza wzrokowa i słuchowa oraz ruch ręki piszącej.

Koordinacja wzrokowo - ruchowa – współpraca oka i ręki, umożliwia wykonywanie precyzyjnych ruchów rąk pod kontrolą wzroku, m.in. rysowanie i pisanie.

Koordinacja wzrokowo-słuchowa – zintegrowanie funkcji wzrokowych i słuchowych: współpraca oka i ucha.

Lateralizacja – stronność, dominacja w zakresie ręki, oka, nogi; czynnościowa asymetria ciała ludzkiego wyrażająca się w większej sprawności narządów jednej strony ciała, prawej lub lewej. Ustalenie się dominacji oka i ręki powinno nastąpić do 6 -7 roku życia.

Lateralizacja jednorodna – dominacja czynności ruchowych jednej ze stron ciała (u większości ludzi prawej ręki, oka i nogi lub lewej ręki, oka i nogi). Ten model lateralizacji czynności uznawany jest za prawidłowy i wzorcowy. Za nieprawidłowy model przyjmuje się nieustaloną lateralizację, jeśli występuje ona po 6-7 roku życia.

Lateralizacja lewostronna – dominacja lewej strony ciała: lewej ręki, oka i nogi.

Lateralizacja nieustalona – brak dominacji określonej strony ciała, wyraża się jako oburęczność, obuocność itp. Ta postać jest charakterystyczna dla wczesnego okresu rozwoju ruchowego (wieku niemowlęcego, poniemowlęcego, przedszkolnego). Ustalenie się dominacji ręki i oka powinno nastąpić do siódmego roku życia, przed podjęciem nauki pisania.

Lateralizacja prawostronna – dominacja prawej strony ciała: prawej ręki, oka i nogi.

Lateralizacja skrzyżowana – ustalona dominacja narządów ruchu i wzroku, jednakże nie po tej samej stronie ciała (np. dominacja prawego oka, lewej ręki i lewej nogi oraz inne warianty), co wskazuje na brak całkowitej dominacji jednej z półkul mózgowych dla czynności ruchowych po przeciwnej stronie osi ciała.

Motoryka duża – sprawność ruchowa całego ciała (w tym np. zdolność utrzymywania równowagi ciała, koordynacja ruchów kończyn podczas chodzenia, biegania, skakania, jeżdżenia na takich pojazdach jak hulajnoga, rower).

Motoryka mała – drobne, zręczne, precyzyjne ruchy; zwykle dotyczące sprawności manualnych np. pisania, rysowania.

Motywacja – mechanizmy odpowiedzialne za uruchomienie, ukierunkowanie, podtrzymanie i zakończenie zachowania (np. uczenia się).

Motywacja wewnętrzna – tendencja do podejmowania i kontynuowania działania ze względu

na samą jego treść (np. motywacja do uczenia się wzbudzona przez samą ciekawość, „głód” wiedzy itp.).

Motywacja zewnętrzna – tendencja do podejmowania i kontynuowania działania ze względu na zewnętrzne wobec niego czynniki, będące konsekwencją jego wykonywania lub efektywnego zakończenia (np. motywacja do uczenia się wzbudzona przez obietnicę nagrody).

Myślenie przyczynowo - skutkowe – wyszukiwanie przyczyn pewnych stanów rzeczy, sytuacji, wskazywanie następstw i porządkowanie zdarzeń (np. w układaniu historyjek obrazkowych).

Negatywizm – nieumotywowany opór wobec wszystkich poleceń.

Nieharmonijny rozwój poszczególnych funkcji – występuje, gdy poszczególne sfery rozwijają się w innym tempie (opóźnienie lub przyspieszenie rozwoju poszczególnych funkcji), np.: przyspieszenie rozwoju mowy i myślenia przy opóźnionym rozwoju funkcji wzrokowo - ruchowych.

Obniżona sprawność manualna – niska sprawność ruchowa rąk. Charakterystyczne jest np. późne nabywanie umiejętności związanych z samoobsługą. Niska sprawność manualna pociąga za sobą obniżony poziom graficzny pisma, wolne tempo pisania, nieestetyczny wygląd zeszytów. Dzieci z obniżoną sprawnością manualną szybko się męczą przy pracach graficznych i pisaniu.

Ocena rozwoju intelektualnego (umysłowego) – określenie poziomu funkcjonowania podstawowych czynności poznawczych, warunkujących rozumienie, uczenie się i wykorzystywanie wiedzy i umiejętności w nowych sytuacjach. Dokonuje się jej za pomocą standaryzowanych testów inteligencji.

Organizacja (strukturalizacja) postrzegania wzrokowego – umiejętność złożenia w całość określonego obrazu (rysunek, kompozycja geometryczna), z uwzględnieniem elementów zasadniczych budujących ten obraz oraz elementów szczegółowych.

Pamięć mimowolna – sprawność przyswajania wiadomości w sposób nieuświadomiony, mechaniczny. Polega na utrwaleniu się w centralnym układzie nerwowym śladu pamięciowego, spostrzeżenia (obrazu wzrokowego lub słuchowego, dotykowego itp.) w postaci zapamiętania mimowolnego, mechanicznego, a więc bez zaangażowania i większego, celowego wysiłku. Sprzyja uczeniu się wielu szczegółów, danych ilościowych.

Pamięć proceduralna – pamięć, której zawartość ujawnia się w sposób pośredni w zachowaniu, ale która nie jest dostępna świadomości (np. umiejętność pływania); pamięć wykonywanych, dobrze utrwalonych czynności.

Pamięć robocza – miejsce krótkotrwałego przechowywania informacji oraz dokonywania różnorodnych operacji umysłowych.

Pamięć sekwencyjna – zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania sekwencji cyfr, nazw (np. dni tygodnia, pory posiłków itp.).

Pamięć słuchowa – zdolność do utrwalania i przypominania informacji dźwiękowej i dzięki temu przyswajania wiedzy.

Pamięć słuchowa bezpośrednia (pamięć świeża) – pozwala zapamiętywać i natychmiast odtworzyć usłyszany materiał. Zdolność pamięci bezpośredniej jest ograniczona w zakresie czasu przechowywania informacji (do kilkudziesięciu sekund, potem materiał utrwała się w pamięci długoterminowej lub ulega zapomnieniu) oraz objętości.

Pamięć słuchowa operacyjna – zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania określonych operacji, działań utrzymywanych w pamięci, takich jak powtarzanie szeregu cyfr wspak, wykonywanie prostych działań matematycznych bez użycia palców ani kartki papieru.

Pamięć wzrokowa – zdolność do utrwalania i przypominania informacji wizualnej (zapamiętywania spostrzeżeń wzrokowych). Taki sposób nauki nazywamy stylem uczenia się preferującym zaangażowanie głównie funkcji wzrokowych - analizatora wzrokowego.

Pamięć wzrokowa bezpośrednia (świeża) – zdolność do zapamiętania i natychmiastowego odtworzenia spostrzeganego wzrokowo materiału.

Percepcja wzrokowa – funkcje analizy i syntezy wzrokowej materiału konkretnego (obrazków, kształtów), lub abstrakcyjnego (teksty, zdania, wyrazy) oraz pamięć wzrokowa.

Refleksyjność – cecha stylu poznawczego, ujawniająca się w sytuacjach rozwiązywania problemów; tendencja do długiego namyślenia się i popełniania niewielkiej ilości błędów.

Rozumowanie płynne – zdolność dostrzegania złożonych relacji, zależności, wykonywania manipulacji na symbolach, niezależnie od znaczenia tychże symboli, posiadanej wiedzy i doświadczeń osobniczych. Angażuje myślenie twórcze, kombinatoryjne.

Rozwój psychoruchowy – całość procesów psychicznych (intelektualnych, orientacyjno - poznawczych oraz motorycznych).

Ryzyko dysleksji – wybiórcze zaburzenia w rozwoju psychoruchowym u dzieci młodszych, które mogą warunkować wystąpienie specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu. Dziecko ryzyka dysleksji nie musi stać się uczniem dyslektycznym.

Specyficzne trudności w uczeniu – trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają problemy w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi, wadami rozwojowymi, błędami dydaktycznymi oraz zaniedbaniami środowiskowymi. Do specyficznych trudności w uczeniu się zaliczamy: specyficzne zaburzenie czytania i specyficzne zaburzenie opanowania poprawnej pisowni (dysleksja, dysgrafia i dysortografia) oraz specyficzne zaburzenie umiejętności arytmetycznych (dyskalkulia). Zaburzenia te mogą występować łącznie.

Synteza słuchowa – umiejętność scalania poszczególnych głosek w słowa.

Synteza sylabowa – umiejętność scalania sylab.

Synteza wzrokowa – scalanie materiału wzrokowego (obrazki) w celu budowania całości obrazu.

Tempo uczenia się wzrokowo-ruchowego – szybkość uczenia się symboli graficznych opartego na koordynacji oka i ręki; uzależnione jest od prawidłowej sprawności manualnej i ustalonej lateralizacji; często obniżone u osób z dysleksją.

Uczenie się – proces prowadzący do zmian w zachowaniu się, zachodzący na podłożu indywidualnego doświadczenia; ważną cechą tego doświadczenia jest ćwiczenie.

Uwaga – funkcja psychiczna, która umożliwia selektywny odbiór informacji, czujne oczekiwanie na istotne informacje, aktywne przeszukiwanie pola percepcyjnego i kontrolę czynności jednoczesnych.

Wiedza proceduralna – wiedza o tym, jak robić różne rzeczy, czyli znajomość sposobów działania.

Zaburzona lateralizacja – jej objawami są:

- wybór raz ręki prawej, raz lewej przy wykonywaniu różnorodnych czynności,
- przekładanie przyborów podczas pisania lub rysowania z ręki lewej do prawej lub odwrotnie,
- mniejsza sprawność ruchowa,
- w pisaniu kreślenie zamiast liter znaków przypominających odbicie tych liter w lustrze (pismo lustrzane),
- mieszanie liter o zbliżonym kształcie, a odmiennym położeniu, np: d:p, p:b, n:u, m:w,
- w czytaniu zmienianie kolejności i położenia liter,
- zmiany szyku słów w zdaniu,
- przestawianie kolejności liczb w zadaniach arytmetycznych,
- słabe różnicowanie znaków arytmetycznych: +, -, <, >,
- trudności w odwzorowywaniu kształtów geometrycznych,
- kłopoty z orientacją przestrzenną (strona lewa i prawa, kierunki „na prawo” „na lewo”),
- często niski poziom integracji wzrokowo-ruchowej.

Zaburzenia motoryki małej (przykładowe):

- opóźnienie rozwoju praktyki (umiejętności posługiwania się przedmiotami codziennego użytku),
- mała wyćwiczalność w zakresie ruchów drobnych (brak precyzji ruchów) związana z nadmiernym lub słabym napięciem mięśni,
- brak koordynacji ruchów palców, dłoni i przedramienia,
- zakłócenia koordynacji wzrokowo - ruchowej przy czynnościach wykonywanych pod kontrolą wzroku (niski poziom graficzny oraz trudności w innych zadaniach plastycznych),
- szybkość ruchów rąk niedostosowana do zadania,
- niechętnie podejmowanie czynności manualnych.

Zaburzenia percepcji słuchowej – słuchowe zaburzenia odbioru mowy. Nie są uwarunkowane niedosłuchem, lecz zaburzeniami analizy i syntezy dźwięków mowy, wynikającymi z nieprawidłowego funkcjonowania odpowiednich okolic mózgu.

Zaburzenia słuchu fonemowego – trudności w spostrzeganiu dźwięków mowy, a więc w odróżnianiu głosek.

Zaburzenia umiejętności fonologicznych – trudności w operowaniu częstkami fonologicznymi. Te zaburzenia przejawiają się specyficznymi trudnościami szczególnie podczas czytania i pisania nowych wyrazów.

Zaburzenia orientacji przestrzennej – brak orientacji w prawej i lewej stronie własnego ciała oraz w kierunkach w przestrzeni: w lewo, w prawo, wyżej, niżej, w przód, w tył, nad, pod, itd. Dziecko nie umie prawidłowo wskazać prawych i lewych części własnego ciała (wymagane w 6-7 roku życia), u osoby znajdującej się naprzeciwko (w wieku 8 lat), nie potrafi określić położenia trzech przedmiotów względem siebie (10 lat) z użyciem nazw: prawo, lewo i w operowaniu pojęciami wyrażającymi stosunki przestrzenne. W późniejszym wieku ma trudności w rozumieniu rysunków, schematów, sytuacji przestrzennych, umiejscowieniu elementów na ilustracjach, określeniu wzajemnego ich położenia, orientacji na mapie. U tych dzieci pojawiają się trudności w rysowaniu (niewłaściwe proporcje i rozplanowanie rysunku), czytaniu (przestawianie liter i części wyrazów, przeskakiwanie linijek) oraz pisaniu (rozplanowanie kartki, mylenie liter i cyfr o podobnych kształtach, pisanie od prawej do lewej strony).

Zaburzenia percepcji wzrokowej – zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej, postrzegania i różnicowania kształtów, rejestracji położenia przestrzennego elementów. Dzieci z zaburzoną percepcją wzrokową mają trudności w rozpoznawaniu i nazywaniu przedmiotów na ilustracjach, w rozumieniu treści przedstawionych graficznie, opisują ilustracje w sposób ubogi, rozpoznają małą liczbę szczegółów, mają problemy w rysowaniu i odwzorowywaniu kształtów z pamięci i według wzoru, a wykonywane przez nie rysunki są ubogie, uproszczone i pozbawione szczegółów.

Zaburzenia rozwoju – wszelkie niekorzystne odchylenia od normy rozwojowej. Mogą dotyczyć różnych obszarów (np. zaburzenia rozwoju sfery poznawczej, emocjonalnej, społecznej), różnić się zakresem (zaburzenia globalne, parcjalne i fragmentaryczne), stopniem nasilenia (lekkie, umiarkowane, znaczne), czasem trwania (epizodyczne, okresowe, trwałe), dynamiką i przyczynami (np. dziedziczne, wrodzone, uwarunkowane środowiskowo).

Opracowanie: psychologdy i pedagogdy Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Końskich

W opracowaniu wykorzystano:

Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Gdańsk 2002.

Bogdanowicz M., Adryjanek A., *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Gdynia 2009.

Bogdanowicz M., Adryjanek A., Rożyńska M., *Uczeń z dysleksją w domu*, Gdynia 2007.

<https://www.wikipedia.org/>

Maruszewski T., *Psychologia poznania*, Gdańsk 2001.